

Domači Prijatelj

Ta časopis izdaje Vydrova tovarna hranil v Pragi VIII. in ga pošilja svojim odjemalcem **popolnoma zastonj**. Na „Domačega Prijatelja“ se ne more naročiti, tudi do inozemstva ne.

O oblath.

O Vydrovih oblath, to je o izbornem delikatesnem izdelku Vydrove tovarne hranil, hočemo reči nekaj besed.

Alite jih li že okusili? Še ne? Pišite torej:

Vydrova tovarna hranil, Praga VIII.

Pošljite mi s poštnino vred in brez povzetja:

eno škatljo Vydrovih oblathov maslenih . . za K 2'—

„ „ „ „ Dessert-delikat „ K 3'—

„ „ „ „ delikatesek „ K 2'50

skupaj za K 7'50

Tako, sedaj pa potrpežljivo počakajte 3 dni. Tudi Vi nam potem gotovo, kakor vsi drugi odjemalci, pošljete le povoljno sporočilo, kakor n. pr.

Aloiz Mašin, učitelj v Šluštich: Pošljite mi zopet 1 zabojček za K 8'— obsegajoč a) maslene oblath, b) izvrstne „dessert-delicat“, c) 1 kg. juhnih konserv. „Dessert-delikat“ bili so imenitni, pridobil sem Vam novih naročnikov za nje.

Ivan Novak, okrajni tajnik v Litomišlju: Naročujem 2 škatlji Vaših izvrstnih maslenih oblathov. Pošiljki, katero že nestrpno pričakujem, blagovolite priložiti poštno položnico.

Karolina Brinke, poštarica v Rovbovich: Pošljite mi zopet eno škatljo oblathov „dessert-delicat“, kateri so res imenitni. Dalje mi pošljite eno škatljo maslenih oblathov“

Ivan Špilar, nadučitelj v Lhoti pri Štahlavu: Vaši oblath so bili izvrstni. Blagovolite iste poslali tudi mojemu prijatelju.

In končno rečete vsi: *Vydrovi* oblath so res prava sladšiča. Hočemo Vam iste nekoliko popisati, na kratko:

„Masleni oblati“, so okrogle oblike in kakor že ime pove na pravem maslu pečeni (zajamčeno, da ne morda na kokosovi masti) po 8 vin.

„Dessert - delikat“, štirioglati, napoljnjeni z medenim kremom po 6 vin.

„Delikateske“, tudi štirioglati z malinovim, citronovim in čokoladnim okusom, po 5 vin.

Prosimo pa, da naše lastne hvale ne smatrate morebiti pretirane, ker smo prepričani, da so naši cenj. odjemalci že navajeni prejemati le dobro blago iz naše tovarne. Da pa sicer naši oblati niso morda med najcenejšimi, je vzrok njihova izvrstna kakovost. Dalje tudi naši oblati niso nikako tržno blago in tudi ne izdelek, katerega prodaja že vsak trgovec. Cena oblatov je bila od nasprotne konkurence tako zelo potlačena, da se dandanes že ne gleda več na kakovost, temveč le samo na ceno. Mi se pa na te konkurence nič ne oziramo, in naše oblate pošljamo le tja, kjer se ozira na njih kakovost.

Izdelovanje oblatov na parnih pečeh je lahko povsem čisto. Vsem našim gg. odjemalcem je pa gotovo znano, kako se oblati pečejo na ognju. Tu se nesnažnosti ne more preprečiti, ker je namreč priprava za pečenje na koks.

Pri naših parnih pečeh, (parna vročina 250° C) je kurilna naprava izven delavnice, tako da je torej vsako onečistenje testa s prahom ali pepelom popolnoma izključeno.

H koncu pa povdarjamo še, da so oblati tečna sladščica, in gotovo je tudi boljše otrokom dajati oblate namesto sladkorja.

Dajte cenj. gospodinje svojim ljubljencem vsaj ob nedeljah po kosilu Vydrovih oblatov. Prinesite iste tudi pri vsaki slavnosti in priložnosti na mizo. Videli bode, kako bodejo oblati Vašim gostom na svatbi, na krstu, ali na cerkveni slavnosti teknil.

Dolgo naši oblati ne vzdržijo. Hodi se nad škatljo toliko časa, dokler je namreč kaj v njej.

Priporočajte prijazno!

Vydrova tovarna hranil, Praga VIII.

LETNIK IV.

PRAGI, 1. JUNIJA 1907.

STEV. 6.

IV. LAH:

V PRAKSI.

Slika.

Mladi zdravnik doktor Draguš se pelja iz mesta na kmete, kamor so ga bili poklicali k bolniku. Počasi drdra kmečki voz po dolgočasni cesti skozi jesensko jutro. Jagnjed za jagnjedjo se vrsti ob cesti, tu hiša tam lesena lopa in k zdaj pa zdaj moti počasen voz samotno pot, po brzojavnih žicah posejajo vrste lastavic, po planjavi se preletavajo lene vrane. Cela okolica kaže jesensko zapuščen obraz, s praznimi polji, in s porumenelim listjem, z ovenelo travo. Voznik, majhen suh možiček, z drobno glavo pod veliko kučmo, izpod katere se vidi najbolj naprej štrleči na koncu nekoliko rudeč nos, se ozira na vse strani in se pogovarja sam seboj o jeseni, o vremenu o konju in o slabih cestah, zraven pa si misli, koliko bi računal gospodskemu človeku, ki ga je bil vzel na voz. Po svoji pameti in izkušnosti prevdarja, ali je gospod jezični doktor, ali je samo kancelijski gospod, ali morda čisto navaden eksekutar, ali je samo na zunanje gospod, kakor je v mestu mnogo takih, da nosijo zelo lepe sukuje, a o resnici nimajo nič. Večkrat se je bil že obrnil nazaj, da bi si natančneje ogledal gospoda a hotel je tudi začeti pogovor; zato je mrmljal sam seboj. A ker ga mladi gospod ne nagovori, prišvrkne konja ter polglasno godrnja o konjski lenobi, o slabi cesti, o pomanjkanju časa, ter pri tem zopet razmišlja, koliko bo računal in kako bo porabil denar. Zaradi štemanosti gospodove, ker noče ž njim govoriti, sklene mu računati cela dva groša več, nego drugemu.

Mlademu zdravniku se je tudi že stožilo. Dolgočasna jesenka pokrajina je enakomerno bežala ob njem in on se je zabibal v sladke sanje o lepi bodočnosti. Premišljal je, kako bo postal slaven zdravnik, kako se bo vozil tako na kmete, kar se mu je zdelo zelo prijetno, kako bo tam pomagal ljudstvu ter jim dajal navodila o čistoti in snažnosti in sploh o vsem, da se

ohrani narod zdrav in krepak; pred vsem je hotel pri tem proučevati tiste bolezni, ki se vlečejo čez cele rodove in uničijo cele hiše in se razširjajo na cele vasi, ker jih ljudje o pravem času ne zdravijo, ali, ker jih sploh ne zdravijo. Mislil je pri tem celo na posebno delo o tem, kako povzdigniti splošno zdravstveno stanje ljudstva, kako jih opozoriti na tiste neprevidne korake, ki imajo pogosto zle posledice za seboj. In že je snoval posamezna poglavja: o snagi, o domačih zdravilih, o otrocih i. t. d. A v tem je začel voznik bolj na glas govoriti in je obrnil nase zdravnikovo pozornost. Ugajal mu je močič s svojim obnašanjem in dolgi rdeči nos, moleč izpod velike kučme, ga je spravil v dobro voljo. Hotel je začeti pogovor, kajti upal je, da bo morda kaj izvedel o boleznih na kmetih.

„Ali pojde še daleč?“ vpraša voznika.

„Ej, daleč,“ odgovori voznik veselo in se takoj obrne nazaj, da bi se lažje pogovarjal z gospodom, „do razpotja je še eno uro...“ Zadovoljen je bil zelo, da se je začel pogovor, kajti na več strani je prav, da se človek kaj pomeni. Prvič ni tako dolgčas, ako se človeku ni treba pogovarjati samo s seboj in s konjem, da ni od nikoder odgovora, drugič se vedno izve in sliši kaj novega, kar potem doma ali kjerkoli prav pride in tretjič se lahko izve, koga ima na vozu, da ve, koliko računati. In navsezadnje pride marsikaj dobrega iz prijaznosti, ako ni gospod umazan in ne pusti kar naprej peljati mimo gostilne ob cesti.

„Dolga pot je,“ nadaljuje voznik, „s težkimi konji se pride v treh urah, z mojim pridem v dveh. Vozil sem že gospode, pa v koleslju. Konj je dober to,“ in je švrknil od veselja po konju, njegove drobne oči so se zalivale s solzami. Spomnil se je na vse velike gospode, kar jih je že vozil in je že hotel o tem pripovedovati, a zmotil ga je zdravnik, ki je vprašal:

„Ali je potem lepa pot?“

„Ej ne, grda, da se lahko izgubite. Tja kamor greste, je še pol ure od ceste. Ko bi imel čas bi vas peljal, a moral bi zaviti v stran; izgubil bi pol ure tja, pol ure nazaj, zapravlil bi, ko bi moral ustaviti v gostilni; pa ni časa, doma je dosti dela.“

„Pojdem peš“, je rekel zdravnik.

„Po kaj pa greste?“

„No, po opravih.“

Vozniku ta neodkritost ni bila všeč, ker je tudi on vse odkrito povedal, kakor je mislil; zato se je obrnil proti konju in ga zapodil v dir pri tem pa sklenil, da priračuna gospodu tista dva groša več, čeprav je začel pogovor, zaradi pokritosti.

„Ali je tam pri vas dosti bolnikov?“ ga vpraša zdravnik, ko je konj zopet ponehaval v teku.

„Ne ni dosti“, odvrne voznik in premišlja, zakaj ga gospod to sprašuje.

„Pri nas je tako, da kdor zboli, tudi umrje“, pristavi potem.

„Ali ne kličete nič zdravnika?“

Vozniku je bilo zdaj že jasno, da ima zdravnika na vozu. Peljal je ravno mimo gostilne in je pridržal konja in čakal, da ukaže gospod ustaviti, a zdravnik ni rekel nič, vkljub temu, da je gostilničar pozdravljal voznika in gospoda na vozu in da je voznik ogledoval konja, kakor da se mu je vajet zapletla. To je voznika rozjezilo pognal je zopet in je začel govoriti o vinu, ki se prodaja v gostilni.

„Torej ne kličete zdravnika?“ je vprašal zdravnik znova.

Voznik je bil zaradi gostilne naravnost slabe volje, sklenil je pridati še dva groša k vožnji in nič več govoriti s skopim škricem, kakor je v mislih imenoval zdravnika. A ker ga je ta zopet vprašal, mu je hotel povedati celo resnico, kakor misli. Zato se obrne zopet nazaj, ampak ne več toliko kakor preje; gledal je preko planjave v jesen in odgovorjal:

„Čemu? Ljudje umrjejo tudi brez njega lahko. In najboljše je, da umrjejo.“

„Zakaj je najboljše?“

„No, ljudij je dovolj, še preveč. Komur je usojeno umreti, itak umrje, komur pa ni usojeno, ozdravi brez zdravnika. A zdravnik stane.“

„Kaj mislite, da zdravnik nič ne pomaga?“

„Pomaga, seveda, bolezen zavlačuje. So ljudje, ki se vlačijo leta in leta in se zdravijo in nič ne pomaga, živijo in so za sitnost. Čemu bi jih človek zdravil? Če jim je usojeno umreti, itak umrjejo.“

„Pa ste vendar že koga videli, ki ga je zdravnik ozdravil?“

Voznik pomežikne z drobnimi očmi.

„Jaz vedno tako pravim: če je usojeno, pomaga, ozdravi. Če ni, je brez pomena. Moja rajnica — Bog ji daj dobro, — se je mučila dve leti, mnogo grenkega je spila, vse kar so babe svetovale, vse smo naredili. Umrla je vseeno.“

„In kaj ji je bilo?“

„Tega nihče na ve, niti konjederka ni vedela.“

„Kaj ste konjederko klicali?“

„Seveda, ona pomaga, če se da sploh pomagati, drugače pove...“
Zdravnik premišlja vse to, a voznik nadaljuje:

„To je bilo strašno leto: ona je zbolela in kobila. Kobili ji pomagalo, njej ne — usojeno je bilo tako.“

„Zakaj pa niste peljali ženo k zdravniku.“

Možic se nasmehne:

„Hm, s tem so sitnosti in stroški. Konjederka sama je povedala drugim, da ne bo nič. In špitala se je rajnica bala. In umrla je vseeno.“

„A pravi zdravnik bi jo bil morda še ozdravil, ko bi bili prišli o pravem času.“

„Pravi, seveda in še ta morda, in ko bi človek vedel, kdaj je pravi čas. Čakal sem, da bo boljše, nazadnje pa sem mislil: naj se reši trpljenja.“

„Kaj niste ljubili svoje žene?“

Vozniku šine čuden nasmeh preko obraza. Dolgo že ni čul te besede; včasih je bilo nekaj takega, kar se pravi: rad imeti, no človek se postara; zato odgovori:

„Rad, seveda. Doma je opravila in skuhala je, ko pa je bila bolna, sem moral imeti babo najeto; in tudi po konjederko sem poslal, po izansko. Ko bi bil po ono iz Dola, bi bilo morda boljše, sosedo je ta ozdravila.“

„Zakaj pa ste šli po konjederko, mesto po zdravnika?“

„Konjederka je učena in po ceni da zdravila. Pri nas vse ona zdravi: In ozdravi vsak, če je po božji volji. Pereči ogenj izpiha, ker je pila morje in Poljcu, gospodarju na Višavi, je gubo z nosa odčarala. Domače babe največ vedo; zneso skupaj vse, nekaj že pomaga, vem, koliko je spila moja rajnica.“

„Pa je vendar umrla.“

„Ko ji je bilo usojeno. K botru Pletku je prišlo troje zdravnikov in je umrl. Onokrat mi je krava obolela in smo jo pokadili; ovčec je imela: kurji odpadki in ajdovnica pa še druge reči se zažgo, pa je bila dobra; včasih je narejeno in če se ne odnaredi, ne pomaga noben dohtar.“

„Torej mislite, da zdravnikov ni treba na svetu?“

„Ej za gosposke ljudi že, ko se boje vsake majhne bolezni in so bogati: a mi kar tako umiramo, kadar pride čas. Zastonj bi se človek branil, kadar je usojeno. Za majhne bolezni pa nimamo časa.“

„A z majhnih pridejo večje, če se ne ozdravijo.“

„E, gospod, mi nismo mehkužni, in kmet živi dalj nego gospoda.“

Zdravnik pomisli na različne statistike a potem pravi:

„A lahko bi bil še bolj zdrav in krepak.“

Možic se posmeje:

„Učijo tudi take reči sedaj, a mi nimamo časa, kakor gospoda.“

Zdravnik je bil nezadovoljen.

„Kako morete verjeti čarovnicam konjederkam in takim rečem?“ vpraša čez čas.

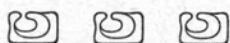
„Kar je, je“, odgovori voznik, „vem, kam greste sedaj. Baba je že bolna dolgo, že vse so klicali, pa pravijo, da nič ne pomaga, najbrže bo narejeno; tudi konjederka je tako rekla.“

V tem sta pripeljala do razpotja in zdravnik je skočil z voza. Plačal je vozniku, ki si je od veselja popravil kučmo na glavi in kazal zbičem na belo hišo, ki se je kazala iz bližnje vasi.

„Tam tista hiša je,“ je rekel in zapodil konja po cesti naprej, hvaleč dobrega gospoda in godrnjaje sam seboj, je sklenil, da bo pri prvi priliki nasvetoval tega zdravnika samo zato, da ga bo on vozil iz mesta in nazaj. Zdravnik pa je stopal proti vasi in je začel zopet premišljati o knjigi, ki je dobila zdaj zopet par poglavij več.

Ko se je bližal vasi, so bežali pred njim umazani, raztrgani otroci in ženske so se umikale za ogle. Ko je stopil v hišo, mu je puhnil v nos neprijeten duh, smrad je vladal okoli in okoli hiše, Bolnica je ležala v slabi postelji, nekaj bab je sedelo okoli peči, na kateri so se grela kupi cunj.

In začel je svoje delo pred njim pa je z vsakim trenutkom rastla knjiga, ki je počasi dobila neskončno število poglavij. Posode z različnimi napoji so stale na nepočejeni mizi, izpod katere so se splašile kokoši, ko je pristopil bliže. In ko je začel izpraševati o boleznih in o dosedanjih zdravilih, so se nakopičila poglavja tako, da so zagrnila vse sladke sanje o lepi bodočnosti, ki jih je bil presnanjal na vozu.

BORISOV:

RIBIČEVA PESEM.

Lahne sape zapihljale
od zapadnih so strani;
sam, zamišljen na obrežju
ribič žalostno sloni.

„Kaj šumite mi valovi
spev čaroben dan na dan
in budite hrepenjenje
bednega srca zaman?“

Vem, da v daljnih, tujih krajih
druge sape vejejo
in drugače nād cvetovi
kot pri nas se smejejo . . .

Rad razpel bi jadra bela
in odšel črez plan morja:
V sebi čutim moč nadzemsko,
v srcu je pogum doma.

A tam v daljnem, tujem kraju
me uklene velikan;
brez usmiljenja izrabljal
moje bi svobode dan . . .

Ne šumite mi valovi
pesem prevarljivih nad —
boljše je brez njih živeti,
kot hoditi jih iskat . . .“

S. CELESTINA.

MARA.

V nedeljo dopoldne . . . Ljudstvo je hitelo od maše. Stari ljudje s počasi umerjenimi koraki, mladi fantje v rožastih telovnikih, suktno čez rame, tako da so se bleščale bele srajce že od daleč . . . med njimi pa so se smijala dekleta.

Poletno solnce je žarelo. Vročina je legala po zelenih travnikih, med drevjem in po hišah so vršeli vrabci, po gladki cesti pa so se vzdigale zdaj in zdaj megle prahu. Veselo je bilo ljudstvo . . . Vesela je bila narava.

Ob cesti . . . nedaleko od cerkve, stal je plot in tam so se zbirali vaški fantje. Klobuke s krivci nekoliko nazaj, v ustah viržinke . . . tako so stali in čakali deklet. Govorili so o vojakih, plesu, vmes pa se šalili z mimoidočimi dekletami. Prihajale so posamezno, sedaj po dve . . . potem pa cela družba mladih deklet v svilenih rožnatih krilih, v roki molitvenike in bel čipkast robec. Veselo so se smijali ti mladi, sveži obrazi, utihnili so za hip in marsikatera njih je zardela . . .

„Glej jo no, Marička, je kot piruh . . . se je oglasil nekdo fantov.

„Ti pa kot klopotec!“ ga je zavrnila Marička.

In dekleta so prasknile v smeh, zakrohotali se fantje, stari ljudje pa so zmajavali z glavami.

„Mladina — norina“.

„Barba! prideš na ples?“

„Pridem!“

„Pa pušlec prinesi.“

„Mara gre . . .“ je rekel nekdo in vsi so se ozrli proti cerkvi. Prihajalo je mlado, lepo dekle.

„Glejte, glejte in ž njo Tone.“

Nikogar ni pogledala Mara. Ponosno je šla mimo. Navadno je hodila vedno sama domov. Tovarišic ni imela, bila je nezakonska in poleg tega nenavadno lepa. Pravili so, da se imata z Jankom rada — danes pa je šla s Tonetom. Nikdo ni pravzaprav vedel odkod je in tudi niso prav znali kdaj je prišel . . .

Na Puščavi so pili fantje. Igrala je harmonika in fantje so udarjali z nogami ob tla, da se je razlegalo doli po vasi . . . Za trenotek je utihnila harmonika, fantje so posedli in pili dalje, dekleta pa so si brisala potna čela in popravljala lase.

„Zaigraj!“ je velel Tone, ki je pravkar prišel, prijel Maro okolu pasu in vrgel godcu tolar.

Fantje so se spogledali, vstali od miz in Miha je stopil k njemu.

„Ali si že plačal fantovščino!?“

„Ne!“

„In jo boš plačal?“

„Ne,“ je ponovil Tone. pahnil Miho v stran in se zavrtel s plesalko po sobi. Skočili so nad njega . . . Soba se je kmalu izpraznila, ostal je samo Tone. Po tleh so ležali razbiti kozarci, polomljeni stoli . . . Pil je še dolgo v noč. In od tedaj se se ga bali . . .

„Mara, ti moraš biti moja . . .“, je rekel Tone ko sta odšla naprej. „Vidiš, jaz te imam rad in ne mogel bi živeti brez tebe“.

Ni mu odgovorila. Samo vztrepetala je. Mara se ga je bala. Vedela je, da je močan in da se ne boji nikogar. In ona je trepetala pred to silo . . . Bil je grd, da mu človek ni rad pogledal v njegov kozavi obraz, njegove oči pa so bile polne strasti. In ona se je bala teh strašnih oči, o zlosti katerih pripoveduje ljudstvo cele bajke.

„Mara, zakaj ne odgovoriš“, ji je zašepetal skoro proseče.
 „Bojim se te — pojdi proč,“ je odvrnila tiho, povabila oči
 lin stopila hitreje.

„Mara! Ti si ponosna, preziraš me in za to hočem, da si
 moja! Ti se mi boš udala . . . ne bojim se . . . jutri, mogoče tudi
 pozneje. In tedaj boš klečala pred menoj . . . ljubezni, strahu,
 strasti ali pa — sramu.“

„Nikdar! . . . je rekla Mara in se ponosno vzravnila,
 „nikdar ne bom tvoja. Ne bojim se te, ali zaničujem te!“

„Mara, slišiš“, ji je rekel hrupavo, „nikdar ne boš njegova.
 „Ubijem ga . . .!“

Njegove oči so se zagorele v njene . . . Vztrepetala je po
 vsem telesu, ali Tone se je glasno nasmijal in šel preko polja
 v gozd. Dolgo ga je še slišala žvižgati vesele popevke . . . in ko
 je bil že daleč v gozdu je zaukal.

Hitela je. Pri znamenju je rekel Janko, da jo počaka. Hitela
 je k njemu. Vsaj je bila njegova — in on . . . Ubijem ga . . . ji
 je šumelo v ušesih in slišala je satanski posmeh Toneta. Moj
 bog, kaj je zakrivila? Je li to kazen, kazen za greh njene ma-
 tere! Ne, ne, bog je večno usmiljen . . . in ona, storila še ni
 nikomur nič žalega. Njene tovarišice jo prezirajo, ker je ponosna!
 Ne, ni ponosna . . . ali boji se in za to hodi najrajše sama. Tako
 rada hodi sama . . . Njeno srce sanjari o sreči, vse v njej je veliko
 hrepenenje. Kolikrat je tako v tihih noči . . . Na nebu je sijal
 mesec, v daljavi je žuborel potoček in ob njem so plakale bele
 breze tja v tiho noč . . . Skoro neslišno, ali njej se je zdelo, da
 plakajo sreče . . . Vel je veter čez spavajočo ravan, vel je k belim
 brezam in poljubljal jim belo deblo, zelene liste . . . Listi pa so
 vztrepetavali v sreči. In ona sama je zahrepenela po tej sreči
 kot jo je čutila z belim brezam v onih tihih mesečnih nočeh . . .

„Mara!“

„Janko!“ je vzkliknila tako žalostno. Vzbudila se je iz sanj,
 spomnila se je Toneta in življenje je postalo strašno.

„Bojim se! Janko“ . . . Oklenila se ga je in zajokala.
 „Bojim se, tako zelo se bojim . . . On ima tako strašne oči . . .“
 Drhtela mu je v naročju.

„Mara, neboj se . . . saj sem pri tebi.“

„Moj Janko!“ je šepnila Mara in se ga krčevito oklenila.
 Dolgo, dolgo ga je držala, njene ustni so drhtele na njegovih.
 Dolgo sta molčala v objemu . . . potem pa mu je povedala vse.

Janko jo obledel. Začutil je, da pride nekaj strašnega.

„Ne boj se! Mara moja . . .“ jo je tolažil, vsaj sem jaz pri tebi.“

„Ne bojim se! Janko moj . . . je šepetala in se nasmehnila.

* * *

Nekaj tednov pozneje . . .

Zadnji žarki zahajajočega soluca so se smehljali na obzorju,
 po dolini so polegale velike, že nejasne sence in iza dalje so se

oglašali večerni zvonovi. Včasih je zaukal kje daleč človek, doli sem od ceste so zamirali akordi pojočih delavcev, ki so se vračali domov.

Visoko gori ob gozdu je hodila Mara. Šla je sama domov. Težko je hodila po vlažni poti, noge so ji bile utrujene dela, v srcu pa ji je ležala žalost.

Sama je hodila po oni vlažni poti, samo žalost je bila z njo. Od onega dne ni bila več vesela... Vedno je mislila na to, da se prigodi nekaj strašnega. Često je videla njegove strašne oči in po ušesih ji je šumelo.

„Ubijem ga...“

Celo v sanjah je videla one oči. Včasih, ko ni mogla spati, šla je ven v mesečno noč. In zopet so plakale breze... vel veter, ali veter je vel divje in njej se je zdelo, da plačejo bele breze doli ob vodi bolesti, da jih je strah temnih senc, ki se plazijo na obzorju. Pridejo bližje, bližje... in zamorijo vso to srečo tihih, mesečnih noči. In v neji je umrlo tedaj hrepenenje.

In neko jutro je Janka ubilo v gozdu drevo. Nihče ni vedel kako se je zgodilo. Slišali so samo krik, padanje, hreščanje debla, lomenje vej in šuštenje listov, pod njimi pa je ječalo krvavo meso. Dolžili so pač Toneta, ki je delal v bližini, da je zakrivil nesrečo — ali kdo bi mu dokazal. Tone pa je od tedaj še bolj preziral fante in hodil za Maro. Včasih ji je grozil, ali ona ga niti poslušala ni, vrgel se je pred njo in jo prosil... ona pa ga je sunila in mu pokazala hrbet.

„Ubijalec!“

Zaškripal je z zobmi in šel, bled... potem pa se glasno nasmijal.

„In vendar boš moja!“ ji je zagrozil „ali pa ubijem še tebe in sebe...“

V dolini je zvonilo Ave. Molila je — polglasno.

„Odpusti nam naše dolge, kakor tudi mi odpuščamo sovražnikom...“

Obmolknila je. Stisnila je krčevito pesti — sovražtva.

„Nikdar! Ubijalec...!“ Polastilo se jo je brezmenjo sovražtvo do njega, sovražtvo do vseh... Proklinjala je mater, očeta... Kaj jim je storila! Zakaj mora trpeti za greh, ko ni grešila. Potem pa se je vrgla na zemljo, njeno mlado telo je trepetalo silne bolesti v mokri travi in jokala je divje, krčevito.

„Janko, moj Janko.“

V gozdu je pokala suhljad, bližje in bližje, zašumelo je v grmovju in prikazal se je človek med vejevjem. Bil je Tone.

„Mara!“ je dejal na pol tiho in stopil k njej, sedel k nji. Ali ona ga ni čutila... ni se ganila. Nekaj časa jo je mirno gledal — kakor gleda zver svojo žrtev, potem pa so mu zaoblestele oči strastnega poželenja, po tem mlademu telesu, ki je ležalo onemoglo bolesti pred njim. Sklonil se je k nji in njegove krepke roke so jo objele.

„Mara,“ je rekel divje in jo pričel strastno poljubavati.

„Ubijalec!“ je zahropela Mara in se mu hotela izviti. Njena kri je vzplapolala, žile so se ji napele, ali njegove roke so bile močne in silne. Ni se mu mogla izviti... samo hropeči glasovi, divji, onemogli... Roke so ji omahnile in brezčutno se je udala njegovim poljubom...

In Mare tisto noč ni bilo domov. Drugo jutro so jo našli. Sedela je gori ob potu in se smijala... In od tedaj naprej je bilo njeno življenje brez trpljenja, vedno se je smijala in nihče ni vedel zakaj, a tudi ona ni vedela povedati...

Tone pa je izginil. Nihče ni vprašal, kam je šel. Ljudem se je zdelo, da se je zgodilo nekaj strašnega, ugibali so pač nekaj časa... potem pa so pozabili na vse.

FRAN NEUBAER:

SIMONU GREGORČIČU V SPOMIN.

Pred tvojo sliko.

Mladostno tvojo, pevec, gledam sliko:
takrat si se oglasil v našem gaju,
takrat vzdihaval po planinskem raju,
takrat nam tožil svojo bol veliko.

A zdaj hladan pod hladno spavaš rušo.
Kaj hrepenenje vsako si zamoril,
srce veselju, žalosti zatvoril.
ti pevec z vročim srcem, z žarko dušo?!

O, zdaj ti hrepenjuje je umrzlo,
ker cilj želja oko ti je uzrlo,
ker duša v pravi raj je poletela.

Od tam nikamor več ne bo želela,
ne v hišo rojstveno, ne v raj planinski,
saj v raju je, saj v hiši je očinski.

Tvoje pesmi.

Prebiram zopet tvoje poezije,
poslušam zopet tvoje melodije,
srce mi koprni po isti sreči,
ki dano ni ti bilo, je doseči.

Pa, saj za srce ni je, dokler bije,
saj ni je za trpina, dokler žije.
Usode trde pesem ne oméči,
ne ganejo glasovi je tožeči.

Kaj tožimo ljudem in kaj cveticam!
Kaj razodevamo bolesti pticam?!
Nihče nas ne ume, nihče ne teši.

Le smrt umeje nas, le smrt nas reši,
le smrt od ustnic siromaka velih
odmakne grenkega trpljenja kelih.

MARKO VOVČOK.

TAŠČA.

I.

V naši vasi je živela nekoč vdova Orliha. Jaz sem bila takrat majhna punčka pa se ne spominjam dobro ali vse sem čula od ranjke matere — Bog ji daj kraljestvo nebeško! Ona je bila Orlihi soseda, zid ob zid. Kakor v megli vidim to Orliho: visoko, v rdeči kapici z črnimi, nagubanimi obrvi.

Mož ji je že zdavnaj umrl; starejšega sina so ji na Turškem ubili a mlajši je bil pri materi in je gospodaril. Prvi fant v vasi: krasen, kakor jutranja rosa, gibčen, vesel in dalaven. Mater je zelo spoštoval a stara za je čuvala in ljubila bolj, ko oko v glavi.

Tarat je namenila Orliha sina oženiti pa je začela iskati pripravne ljudi. Če se snidejo dekleta pred hišo ali pod lipo — akoj se prikaže tam Orliha pa prisluškava in prigledava...

t — Nikar ne jemlji, — pravi, — bogate, moj sin: mi sami nismo bogataši; glej, da bo mirna in dobra.

— Dobro, mati! Poiščite, kakoršne je treba, pa se bom oženil.

Dokler je mati iskala, je sin sam našel. Bilo je v Višenjcih na letnem sejmu in od takrat je vsak večer zahajal tja. Mati je to zapazila prej ko drugi in kmalu je vedela, da hodi k Hani Korolščakovi.

— Sin, moj sin, — je rekla, — nikar ne jemlji te bogatinke, ker bo strašno prevzetna; to je očetova hči, domišljava in ošabna, pusti jo!

Ali Vasilj vse lepše prosi in ni bilo druge, poslali so snubače in priredili svatbo. Pripeljali so mlado k tašči.

A bale je imela mlada! Moj Bog, ljudje! Na devetih vozovih so jo vozili in pred vsakim vozom so šli štirje sivi volovi. Svinatih predpasnikov, srebrnih pasov, svileni izvezenih kožuškov, vsega je bilo...

Mlada je bila v zlati kapici, pajčolan je imela, ko dim tako tenak, a rdeče koralje so padale vse do pasa. Vsi so se ji divili: kakor polna roža! Samo stara Orliha je, ko je ponudila mladi kruha in soli, nekako neveselo pogledala nevesti v oči.

II.

Preživeli so leto dnij. Spočetka je mlada Orliha prihajala v vas, pa kadarkoli je spregovorila ali se nasmehnila, vselej so se še stari ljudje razveselili, ali poznejše jo ni bilo nikjer, niti videl jo nisi, vedno je doma v svoji sobi. (Znajte, da so oni hišo prezidali na dvoje: v enem delu sta mlada dva, a v drugem je mati).

Če vpraša kdo staro Orliho:

-- A kaj vaši otroci delajo? Ali imate dobro snaho?

-- Da, očetovo hčer -- odgovori, ali pa molči, kakor da ni slišala.

Nekoč je moja mati sama delala v hiši. In prišla je sosedova Hana k nji. Mati jo pogleda: vsa zmučena je, sede k nji pa pravi:

-- Zakaj so tvoje oči tako upadle, Hanička? Zakaj si žalostna? --

Hana je sklenila roke in solze so se ji vsule po licih, kakor bisernato zrnje:

-- Moja tašča me ne ljubi! Ogovarja me, s sveta me goni, prigovarja mi, da sem jaz očetova hči!... Oh, dragi oče, ko bi vi vedeli kakšna bo moja usoda, bi me še v plenicah utopili v studencu! Boljše bi bilo. --

Moja mati jo je vprašala, kako je to pri njih in zakaj je nastal prepir.

-- Ona me že spočetka ni imela rada, -- je pripovedovala Hana. -- Moje najlepše svilene predpasnike mi je pokvarila, kar koli vzamem, vse mi se kar v rokah pokvari; a vsemu je kriva ona, to dobro vem! Mojo škrinjo je z nečim naprašila: in moje zlate kapice so potemnele, moji rdeči pasovi so pobledele... Ona vse moje uničuje! Vedno sili Vasilja: „Prodaj in prodaj te volove!“ (ki so od mojega očeta). A jaz pravim: „Nečem! Zakaj bi se prodali?“ Vasilj jih, res, vendar-le ni odgnal na sejem; a ona se vsaja nad menoj: „Vražja hči, sina si mi prevzela! Moj Vasilj se je odtujil od mene! Ali čakaj, čakaj! Jaz se ti bom že zato zahvalila!“

-- Pokori se, Hana, -- ji je rekla moja mati. -- Kaj bi počela drugega?! --

-- Zakaj bi se ji pokorila?: -- je kliknila Hana. -- Nečem! Kakor kdo govori tako se mu ogovarja! --

III.

Neko noč moja mati ni mogla spati. Sliši . . . v sosedovem vrtu nekaj šepeče, — pa odpre okno in poslušša.

— Hana, srce moje! — pravi Vasilj. — Zakaj si spet vsa objokana?

— Nikar me ne puščaj same, Vasilj! Ne pojnim, kako sem preživela današnji dan brez tebe! Meni je težko in žalostno! —

— Kaj ti je, ribica moja? Morda mati? . . . Prosil sem jo, ko sem odhajal, naj te nikar ne žalosti. —

— Ona mi cel dan ni privoščila niti besedice, niti enkrat mi ni pogledala v oči. Tužno, tužno je bilo v hiši! —

— Kaj vendar ta stara Orliha počenja! — si je mislila moja mati. — A na videz je pametna ženska.

IV.

Prišla je žetva, Vasiljeva pšenica je dozrevala; krasna je bila: klas pri klasu! Naša njiva je bila zraven njihove in moja mati je skupaj s Hano odhajala na polje. Nekega jutra je čakala in čakala ali ker Hane ni bilo, odšla je sama. Hana je prišla še le po obedu, vsa bleda in slabotna, komaj, da je stala na nogah; moja mati se je prestrašila: Kaj se ti je zgodilo?

— Nekaj me pri srcu peče, kakor ogenj, — je rekla Hana. — Še stati ne morem. Komaj, da sem se privlekla do njive.

— Kaj pravi tašča? — vpraša moja mati.

— Oh, draga moja zlata botra! Nocoj sem jo videla v naši kamri. Prebudila sem se, a ona stoji v mesečini, vsa bela in razkuštrana. Jaz sem zavpila in ona je zbežala ven. —

— To se ti je samo tako zdelo, draga moja! Kaj bi hodila po noči v vajino kamro?

— Ne, ne; jaz sem jo dobro videla. —

— Jo je Vasilij tudi videl? —

— Vasilij ni prenočeval doma, moral je oditi . . . Tudi on mi ne veruje . . . Jaz ne bom danes niti snopa našela, še roke ne morem privzdigniti. Počakala bom na Vasilja; rekel je, da bo prišel pod večer, pa pojdem ž njim domov.

V.

Mati je šla na svojo njivo žet. Zvečer gleda pa ne vidi Hane; da ni odšla že domov? Vpraša druge žanjice, če jo niso videle, da je odšla; kličejo jo, ali ne oglasi se; iščejo tudi tam na mestu, kjer je bila prej, — ni je nikjer! Kako čudno . . . Ali v to jo hodeč med brazdami najdejo . . . Leži, kakor bi spala, krasna in sveža, kakor cvet . . . Gospod je dal tih in jasen večer a ona leži, kakor živa v pšenici in klasje se priklanja nad njo.

Odbežali so po Vasilja: on ni bil daleč, kosil je na travniku; našli so ga in on je ves vesel hitel k nji! Ali ko je ugledal svojo Hano mrtvo, privzdignil je koso, pa se je zabodel v prsa: še toliko ni bilo časa, da bi kdo z okom trenil . . . tako je tudi pal poleg nje.

VI.

Vzdignili so se k stari Orlihi. Dočakala je ona moja mater na hišnem pragu, kakor da bi bila čakala na njo. Moja mati je rekla:

— Vaša sinaha je umrla! —

Stara je stisnila zobe in se udarila z roko po prsih:

— Kaj naj počnem? Sojeno je! — je rekla, še zajokala ni, samo tako je stala, vsa bela, kakor kip.

Mati se je prestrašila in ni vedela, kako bi ji rekla za sina; a že jih nosijo.

— Glejte ravno ju nosijo oba! — je rekla moja mati.

A Orliha zakriči:

— Kako oba?

— Botra, tudi vaš Vasilij je mrtev! —

Kako se je stara Orliha zgrozila, kako je zbežala! Mrtveca je ljudem skoro kar iz rok strgala; prišla ga je za glavo pa je kričala nad njim . . . Oh, bila je strašna! Brez rute, sivi lasje so se ji vsuli po plečih, vsa razkuštrana, vsa okrvavljena; hodi, hodi okrog sina pa kriči, kakor da ji je Gospod Bog pamet zmešal.

Oblekli so mlade, položili enega poleg družega na oder; nekteri so odšli domov, drugi so ostali čez noč. Čudijo se, stare Orlihe ni, izginila je, kakor bi se udrla v zemljo. Še le drugi dan so jo našli pod škarpo mrtvo: vsa je bila črna, črna, kakor oglje.

Oba mlada so pokopali skupaj a staro Orliho malo dalje. Hiša je ostala prazna in se je razvalila sčasom; nihče jo ni kupil, ker pripovedujejo, da hodi po dvorišču vsako noč ob mesečini mlada Hana. V tihi, gluhi noči sedi v mesečini, sklene bele roke pa čaka na taščo in ji očita:

— Ti si mé spravila v zemljo, stara Orliha! —

SAMKO CVETKOV:

ROMANCA.

Franc je Tili silno ljubil,
ona ni ga marala;
on jo je za ženo snubil,
Tili ga je karala.

Kako srcča hitro mine
glasno prepevala sta,
ker za srca bolečine
oba dobro znala sta.

Pastirica pasla jance,
trgala potočnice;
ukal je pastir čez klance
za klobukom očnice.

„Franc je Tili silno ljubil,
ona ni ga marala;
on jo je za ženo snubil,
Tili ga je karala.

Franc je tožen šel na vodo,
koder globočine so,
ki končale so usodo,
strk mu spomine so.

FERDO PLEMIC.

KORYTKO IN ČADEŽEVE HLAČE.

(ZGODOVINSKA HUMORESKA.)

V prvem svitu krasnega pomladanskega jutra leta 1838. je stal župan Janez Čadež pripravljen k odhodu pred svojim vozičkom. Nekoliko hudo mu je sicer res bilo odhajati že o prvem svitu iz svoje gorenjske vasice, posebno pa radi včerajšnje dolge seje pri krčmarju Matizeljnu; a kaj se hoče, opravi so opravi, župan je župan, in Ljubljana je še daleč.

Ravno je hotel oče Čadež po imenitnem dvogovoru s svojim hlapcem zavihetati svoje obilno telo v vozičkov notranji del, kar se odpro hišne duri in nič manj obsežna mati županja se prikaže v njih. „Kam pa pojdeš Janez?“

„V Ljubljano, imam opravke tamkaj. Kaj ti nisem povedal že včeraj?“

„Včeraj, ha, ha, včeraj da bi mi bil ti kaj povedal! Kdo te je pa včeraj kaj dosti videl? Ves popoldan in večer si prese-del zopet pri Matizeljnu. Domov pa si prišel seveda pijan. Le nosi le denar v krčmo! Vse poženeš skozi svoj požrešni golt. Potem bo pa Matizelj župan, ti pa prideš na boben“

„Hije Luca!“ je pognal Čadež žival. Prej ko pride iz plohe, bolje bo zanj. Mater županjo je ta plahi beg silno razsrdil. Zato je mahala s pestjo in vpila za njim:

„Ti si grd človek Janez, grd človek si!“

Županu sicer ta estetična kritika svoje boljše polovice ni nič kaj prijala, a bil je Slovenec, ki je znal prenašati kritiko. V onih časih je bilo namreč še nekaj takih Slovencev. Zato je pomaknil kloubuk po strani ter udaril z bičem po živali, vesel da je za sedaj srečno ušel ženini pridigi.

Janez Čadež je bil opravil svoje opravke, si dobro založil in se povoljno napojil, ker se mu pa iz lahko umljivih razlogov

nikakor ni mudilo domov, prodajal je zijala po beli Ljubljani. Sredi tega velevažnega opravka ga prime nekdo za kamižolko.

Mlad in vitek gospod, črnih dolgih las, ognjevitih oči, bele polti in skrbno obrit je stal pred njim. Oblečen je bil v črnino, sicer malce genijalno zanemarjen, a drugače precej eleganten.

„Oče, vi morate danes z menoj!“ ga je nagovoril, sicer v slabi slovenščini, a zelo odločno.

Vsa mladeničeva zunanost, posebno pa njegovo slabo znanje slovenščine ter poveljevalni naglas so napotili presenetenega župana Čadeža k temu, da je zagledal v mlademu gospodu tajnega policaja.

„Z vami pravite?“ se obotavlja kmet.

„Da z mano, z mano!“ pritrjuje ptujec. „Saj ste menda že kaj slišali o Korytku?“

„O koritu? Jaz?“ se začudi oče Čadež in si misli: „V rotovž me misli peljati, samo reči ne zna prav, ali pa noče.“

Glasno pa reče:

„Kako naj grem z vami? Saj nisem storil nič hudega.“

„Nič, nič; le pridite.“ sili Korytko, znani poljski pregnanec, ki je živel tedaj v Ljubljani.

Županu Čadežu pa pride zdajci na um, da je včeraj zvečer v gostilni politizoval, sicer bolj na debelo, kakor je mogel pač politizovati župan gorenjske občine leta 1838. V pijanosti se kmalu izreče kakšna beseda odveč. Nu in sedaj so o tem doznali že v Ljubljani. Pogum mu upade, vda se svoji usodi.

„Pa pojdem, če že ni drugače. Pravica pride slednjič venderle na dan. Jaz sem nedolžen“ zatrjuje župan in sledi mladeniču, ki je na njegove besede le kimal.

Nista prišla še dobro v hojo, kar ti ustavi oba drug gospod, prilično tako oblečen kakor prvi, samo nekoliko starejši in močnejši ter bolj domačega obraza.

„Servus Emil-“ pozdravi prišlec v slovenskem jeziku; „imaš že zopet svojo žrtev! Kje si pa tega ujel?“

„Na cesti sem ga pobral, dragi France.“ Oče Čadež ju je pazljivo poslušal, in srce se mu je napolnilo bojazni glede svoje usode. To je spoznal tudi Korytkov znanec in obrnil se je do kmeta ter dejal s finim nasmehljajem okoli usten:

„Oče Čadež, kaj me res ne poznate več? V Chrobatovi pisarni sva se videla, ni dolgo tega.“

„Jejžeš, saj res, doktor Prešeren!“

„Ta sem!“

„To me pa veseli, da sem vas srečal! Zdaj pa le povejte temu policaju, da se je zmotil, da sem jaz župan Čadež in pošten človek. Naj me izpusti tedaj.“

Na te besede se je naš nesmrtni France nasmejal iz vsega srca.

„Ha, ha Korytko, kaj si zopet nakuril!“ reče slednjič in mu hiti pojasnjevati županove hude slutnje. Ognjeviti Poljak prasne v smeh. Prešeren pa položi županu roko na ramo rekoč:

„Nič se ne bojte oče, ta gospod ni nikak policaj. Zato vas tudi ne popelje v zapor, temveč k slikarju. Naslikati vas bo ukazal.“

„Aaa, ta pa je druga,“ reče Čadež, in kamen se mu odvali od srca. „Vender naslikati — mene?“

„Vas seveda, to ni nič čudnega,“ pritrди Prešeren. Sedaj se je polotajžil kmet do dobrega in krenil jo je v družbi dveh slavnih Slovanov par ulic dalje. Ustavijo se pred hišo. Nad vrati je bila deska z napisom:

„Kurz pl. Goldenstein, slikar.“

Vstopili so.

Oba gospoda sta se takoj pričela razgovarjati s prihitelim slikarjem ter mu razodevati namen nenadnega obiska, medtem ko se je župan čudom oziral po ateljeju. „Tedad naslikajmo malo barveno skico!“ odloči slednjič slikar Goldenstein, ki nam je naslikal v poznejši dobi tudi našega Prešerna.

„Oče“, se obrne poslednji do Čadeža, „sedaj vas bo pa gospod naslikal. Le bolj mirno stojte, pa lepo glejte. Slikanje nič ne boli.“

Župan se, v svesti si svoje sedanje imenitnosti, marcijalno zravnja ter ne trene z očesom. Slikar pa sede na stoliček, položi mapo na kolena, vzamo paleta v roke ter prične marljivo risati in slikati. Gospoda sta mu gledala preko rame na papir.

Vsi so molčali.

Med tem molkom pa je prišel župan Čadež do znamenitega spoznanja. Poškčil je bil malce po atelijejevih stenah na okolo in videl tamkaj razne matere božje, svetnike, svetnice in angelje. In vsi ti naslikani obrazi so bili kaj lepi. Tudi drugod po cerkvah je že bil opazil, da je vsak naslikan svetec lep. Da pa slikar ni videl teh svetcev osebno, o tem je bil oče Čadež prepričan. Te svetnike so posneli po lepih ljudeh. To je stalo.

Sedaj pa slikajo njega!

Ni vrag, tudi on mora biti — lep človek. Njegova babnica mu je sicer zjutraj očitala grdobo, to je res. A kaj ve ženska, kaj je lepo! To vedo gospodje v mestu bolje in zato ga sedaj slikajo.

Oče župan sicer še nikdar ni slišal besede „model“, a pravi pojim o njej je menda imel, kakor vidimo. In slutil je nekako, da ga slikajo sedaj le zato, da bi ga pozneje postavili na kakšen oltar kakor sv. Alojzija. Sedaj mu je pa bilo res žal, da se zjutraj ni obril. Nu, pa morda slikar ne vidi tako dobro. Sicer pa, če mu teh par kocin tudi primaže na papir, za kakšnega sv. Tomaža bo še vedno dovelj dober.

Tako je premišljeval oče župan, slikar je pa medtem dokončal svoje delo. Korytko tudi ni zamudil zahvaljevati se svoji potrpežljivi žrtvi opetovano in prisrčno.

Čadež pa je strmel v slikarjeve na ogled mu ponujene čačke, zmigoval z glavo in zdihoval. Slednjič pa reče:

„To sem tedaj jaz? Nu prav! Pa čujte vi gospod slikar! Ne bi mi li hoteli dati pismeno, da ste me danes slikali?“

„Prav rad,“ reče Goldenstein, „vender čemu vam bo ta svedočba?“

„I nu,“ reče Janez Čadež in krepko zardi, „moja babnica mi je dejala danes, da sem grd človek. Hotel bi ji dokazati baš nasprotno, da sem — i, nu — lep. Saj se slika le lepe ljudi?“ Lahkoživa trojica pred županom prasne v glasen smeh. To pa našega Janeza nikakor ni s pridom utešilo.

„Kaj, ali nisem lep? Čemu ste me pa slikali?“ se razsrdi.

„Dajte si dopovedati oče Čadež,“ miri Prešeren, slikali smo vas radi vaše gorenjske noše, posebno pa radi vaših lepo obšitih hlač.“ —

To je bilo kmetu le preveč.

„Tedaj radi mojih hlač? Aha! Nu, če vam moje hlače toliko ugajajo, pa — jih naslikajte še od zadaj!“

Pri teh besedah se obrne, stopi trdno do vrat, jih odpre in zalupotne krepko za seboj.

Iz slikarjeve sobe se je začul glasen smeh in Korytkov glas:

„Ti ljudje so originalni v noši in govoric!“ „Škrici!“ je mrmral oče Čadež še jezno med zobmi, ko je že sedal v svoj voziček. —

KRISTINA:

BERAČ TONEK.

Daleč naokoli ga poznajo vse vasi. Z lajno hodi od hiše do hiše in berači. Z vsem je zadovoljen, kar mu ljudje dajo, najsibo košček kruha ali pa mal denar. Ponižno se klanja in zahvaljuje.

Berač Tonek je čuden — a dober človek. Povsodi ga imajo radi. Otroci se zgrinjajo okoli njega, kadar se pojavi na ulici.

„Tonek, zaigraj nam!“ In Tonek zavrti lajno in igra:

„Pod lipco sva sedela,
si gledala v oči . . .“

Mirno stoje otroci, gledajo lajno — in gledajo Toneka, kateri zamaknjeno zre kvišku, kot da bi molil. — Ko preneha, ga zopet prosijo:

„Tonek, povej nam kaj!“

„Povej nam, kako je bilo, ko so ti v vojski nogo vzeli, povej nam kako je bilo na Laškem, pripovednj nam o črnem Juretu!“

Srd bliskne iz malih oči, Tonek vzdigne roko in zažuga otrokom.

„Proč, paglavci razposajeni!“

Nekateri odskočijo — a drugi ostanejo.

„Tonek, ne bodi no hud, povej nam, kako je bilo v vojski na Laškem!“

„O pomarančah, pomarančah, pomarančah in o zlatih jabolkah nam povej!“

Pripoveduje jim, kako je zgubil mogo, kako se je vozil po morju, pripoveduje o lepih mestih in deželah in o pomarančah in zlatih jabolkah.

Njegove povesti so dolge, raztegnjene, brez konca in kraja. — Poizgube se otroci eden za drugim na svoj dom, berač Tonek pa stoji sam sredi ceste in govori dalje. —

Čestokrat se zamisli, gleda v tla in ne vidi ljudi, ki hodijo mimo in ne sliši ako ga kdo nagovori.

Večkrat pride berač Tonek na dom moje koleginja. Domači so mu prijazni, povabijo ga, naj sede k mizi in mu ponudijo kruha.

Ni dolgo tega, ko sem obiskala svojo koleginja.

Berač Tonek je sedel pri peči.

Zmršeni so bili močno osiveli lasje in njegov obraz je bil nabran v globoke gube. Tiščal je roki v žepih in gledal predse.

Kje imaš lajno, ga vprašam. Dvignil je oči in me premeril od nog do glave. —

„Razbil sem jo, saj ni bila veliko vredna. Igral bi še — igral . . .“

In šepetal je zase :

„Pod lipco sva sedela,
si gledala v oči . . .“

Zagledal se je v obraz moje koleginja Linde.

„Kdaj se vzameva, povejte mi danes, predpust je kratek!“ Zasmejal se je hripavo.

„Vzameva se, vzameva, Tonek, jutri ti gotovo povem, kdaj se to zgodi.“

Gledal je še vedno v njen obraz . . .

„Takale roža je bila moja Manica, rudeča kot mak med klasjem in vesela kot škrjanček na polju.“

„Pa ti jo je črni Jurij spravil iz sveta,“ pravi kmet, ki je sedel poleg njega.

Skrčilo se je telo beraču Toneku — pesti so se stisnile in njegove oči čudno zasijale. Divje je pogledal okoli sebe, vstal je in počasi odšel iz hiše.

Večerna zarja je zlatila vas Vresje. Sedeli smo okrog mize in molčali. Zunaj na cesti je stal berač Tonek in razmišljal. —

„Žalostno se je naredilo takrat,“ se oglasi čez nekaj časa kmet, „zato je Tonek od tistega časa ves izgubljen.“ —

Poslušali smo povest iz življenja berača Toneka.

— — — — —
Prijazna je bila hišica na bregu, kjer sta stanovali Manica in njena teta Neža. Na novo pobeljene stene so se belile po dolini, na oknih so cveteli nageljni in zelenel rožmarin. Hišico je obdajal vrtič, zasajen z rožami in zelenjavo.

Iz temnega smrekovega gozda za hišico je vel v poletnih dneh prijeten hlad in o večerih so peli kosi zaljubljene pesmi. — Mehke stezice so vodile skozi gozd v bližnjo vas. Vriskali so fantje, kadar so hodili mimo hiše na bregu vasovat v drugo dolino. — A na Manično okno ni nihče potrkal — pri peči je kimala stara Neža in molila dolgo v noč. —

Lepa je bila Manica, lepa kakor roža v mladem jutru. Kadar je prihajala ob nedeljah k maši, zgenili so se fantje pred cerkvi. Imela je pisan robec na glavi, črn predpasnik in praznično krilo. Za nedrije si je vtaknila par nageljnovih cvetov in vejico rožmarina. S povešenimi očmi je stopala mimo fantov. Čutila je ognjene poglede, ki so bili uprti vanjo, čula je nalahen žvižg, vablljivo, polglasno besedo — in se ni upala ozreti. —

Stal je med fanti županov Jurij. Bil je krepak mladenič, visoke rasti, temnih iskrečih oči in bujnih, črnih las. Rekli so mu že od nekdanj črni Jurij. Kadar je prihajala Manica v cerkev, pogledal je Podbregarjevega — in ga na tihem stokrat proklel.

Ljubil je Manico — a poročil bi je nikdar, ker je bila revna, on pa je potreboval bogate neveste, katera prinese denar k hiši. Jezilo ga je, da ga je Manica, tako odločno zavrnila in sunila v stran, ko jo je srečal v gozdu — in bi jo rad poljubil.

Da ima rada Podbregarjevega Toneta, o tem je svedočil vsako nedeljo svež nageljnov cvet, katerega je nosil v gumbnici in katerega mu ni dala nobena druga — kakor Manica.

Tonek in Manica sta se poznala izza mladih let. Skupaj sta se igrala na paši, si delala piščalke in nabirala suhljad v gozdu.

A ko je imela Manica sedemnajst let in se je ponašal Tonek s svojimi dvajsetimi leti, cvetela je obema ljubezen v srcu — o kateri pa nista govorila, katere sta se le zavedala v tihih, ljubezenskih sanjah. —

Bil je ples pri županu. Tudi Manica in sosedova Anka sta prišli.

Pela je harmonika, vriskal je klarinet in mladi pari so se vrtili v veselem plesu.

Stopil je črni Jurij k godcem, vrgel srebrn goldinar na mizo, da je zacvenkal. — Zaigrali so godci in Jurij je plesal z Manico —

Težko so dihale njegove prsi in vroči dih je palil njena lica. „Manica, zakaj se me bojiš, zakaj se me izogiblješ, zakaj mi ne zaupaš?“

„Vem, kdo to dela — in jaz mu že posvetim!“

Vstrepetalo je dekle v njegovih rokah. Utihnila je harmonika. Jurij je vzdignil Manico kvišku in jo v nebrzdani strasti zavrtel okoli.

Tedaj je legla trda roka okrog njenega pasu. —

„Manica, pojdi!“

Tonek je odvedel Manico nazaj k mizi.

Bled je bil njegov obraz, vse mišice so trepetale na njem vsled silnega čustva, katero je valovalo v njegovi duši.

„Strl bi ga, pobil na mestu — lopova,“ je mrmral poltiho. Ko sta Tonek in Manica stopila čez prag v tiho poletno noč, škrtal je Jurij z zobmi in siknil:

„Ne bom jo imel jaz — in ne boš jo imel ti!“

Mirno so sijale zvezde in smrekov vonj je dihala noč, ko sta dospela do hiše na bregu.

„Ogibaj se ga,“ je prosil Tonek, „Jurij je zloben človek.“

Slonela mu je na prsih in se stiskala k njemu kot boječe dete.

— — — — —
Črni Jurij se je ženil. Izbral si je bogato nevesto, Smolnikarjevo Liziko.

„Lepa ni, a bogata je in zato jo jemlje,“ so govorile klepetave ženice in vse natanko vedele, koliko dote, koliko travnikov in njiv, koliko živine spravi Lizika k županovem posestvu.

Tisti teden so podirali les za hišo na bregu.

Ob poti, ki je vodila do male njive onstran gozda, sta podirala vitko jelko županov hlapec in črni Jurij.

Prišla je Manica s košaro na roki in grabljami na rami.

„Počakaj, zdaj pa zdaj bo padlo drevo!“

Jurij je zgrabil Manico za roko in jo potegnil k sebi.

V tem hipu je zastokalo — zahreščalo, jelka se je nagnila in padla . . .

Močan pok — bolesten krik . . .

Padla je jelka — in padla Manica.

Kri je porudečila gozdna tla. Bruhala je iz levega senca nesrečnemu dekletu. —

V nemi grozi je strmel hlapec na Manico . . .

„Zadelo jo je,“ drhtel je Juretov glas. — Stal je s temno rudečico v obrazu — kot da je vkovan v tla.

Bliskoma je šla novica o nesreči v gozdu skozi vas. Vpile so ženske in jokale. — Ljudje so se zbirali na kraju, kjer je ležala Manica.

Noge so se šibile Toneku in temnilo se je pred njegovimi očmi, ko je pristopil in oprostil Manično krilo izpod jelkinih vej. Sklonil se je, vzel Manico v naročje in jo nesel domov. Položil jo je na posteljo, nagnil se čez mrtvo ljubico in bridko ihtel. —

— — — — —
Pela je harmonika, vriskal je klarinet, fantje so pili in peli. — Črni Jurij se je odkupil iz fantovske družbe.

V hiši na bregu je klečal Tonek ob mrtvaški postelji in je položil Manici na prsi zadnji cvetlični pozdrav — rudeče nageljne in rožmarin. —

Od tistega večera ga niso več videli v vasi. Pozneje se je zvedelo, da so ga vzeli k vojakom — a potem ni bilo v njem nobene vesti več in spomin nanj je polagoma ginil.

Obogatela je županova hiša z Lizikino doto — in zadovoljno se je živelo pri županovih. Vsega je bilo dovolj — a lju-

bezni ni bilo v Juretovem srcu. Prav so govorile klepetave ženice, vzel je Jurij Liziko zaradi dote — a ne iz ljubezni. Mračno je bilo njegovo življenje. — V srcu mu je živil spomin na tisti trenotek ko je pahnil Manico v smrt. — Velika in grozna je bila njegova skrivnost in pekoča vest je zamorila v njem vsako veselje.

Bilo je spomladi. Narasli so potoki od tajajočega snega. Na Juretovem posestvu je rezala žaga noč in dan debele hlode in deske so se kopičile v velikanske sklade.

Prišel je gospodar Jurij, pregledovat les in urejvat delo voznikom, ki so dovažali les iz gozda. Često je izostal cel teden iz doma zaradi važnega posla pri žagi.

Nekoč so ga pogrešili. Ni ga bilo pri žagi — ni ga bilo doma.

Po dolgem iskanji so ga potegnili mrtvega iz potoka. Na vratu in na glavi je imel črne sledove udarcev.

— — — — —
Vrnil se je Tonek po dolgih letih zopet v svoj domači kraj. Prišel je v strgani obleki, osivel in reven.

Kupil si je lajno, da je dobil kak krajcar. — Nedavno je tudi lajno razbil.

Njegov um je omračen — le spomin na črnega Jureta ga zbudi iz duševne otopelosti in v takih jasnih momentih zagore divji plameni v njegovih očeh — telo se mu skrči in pesti stisnejo.

— — — — —
Ko sem se vračala tisti večer domov, molčala je noč — bila je jasna in topla. Kot v sanje zatopljene, stale so jelke ob potu. Od daleč se je začul vrisk, fant je šel k ljubici vasovat.

Razmišljala sem o strasteh človeških src — katere tudi med priprostim ljudstvom hodijo često svoja neovirana pota in puščajo za seboj — umor in blaznost.

MIJO MLADJENOVIČ:

Ne znajo škrjančki . . .

Ne znajo, ne znajo škrjančki
in slavčki tegá ne vedó,
da blažena bila sva nekđaj,
da sva se ljubila gorkó.

Kako bi še pomnil škrjanček,
kaj vedel bi slavček o tem,
ko sam sem že skoro pozabil,
ko skoro že sam več ne vem.

Saj bilo na drugih je poljih,
in bilo je v drugih logéh,
saj bilo je daleč od tukaj
in bilo že v davnih je dneħ.

RADOVAN :

PRED POROKO.

Sedela sta na klopi pred hišo na malem hribu in molčala. Pred njima je ležala rudarska vas. Anica je neprenehoma, vztrajno vbadala s šivanko in šivala poročno obleko. Njeni drobni, fini prsti so včasih nenadoma nemirno zatrepotali. Peter pa je zamišljeno zrl v dolino, ki se je počasi, brezslušno zavijala v mračni večer. Že so se zasvetila nekatera okna velikih, dolgih, začrnelih rudarskih poslopij v bledem sijaju.

„Anica, pusti, saj je že noč! Pokvariš si oči.“ Skrben je bil njegov glas, poln ljubezni njegov pogled, ko se je ozrl na nevesto.

„Saj že res slabo vidim. Pa naj bo dosti za danes.“ Trepetal ji je glas, ko je izgovorila te besede. Kakor da bi ji besede prihajale iz duše, ki jo mučijo temne slutnje.

Zopet sta oba molčala, in zamislil se je Peter, zamislila se je Anica.

Zamislil se je Peter . . . Pred letom je prišel v ta kraj, k rudniku. Sam, brez staršev, brez prijateljev. In njegovo življenje je bilo žalostno, brezsolčno in ni imel človeka, ki bi mu dajal pogum ob težkih urah. Ni ga imel . . . Seznanil pa se je z Anico, čisto navadno sta prišla skupaj, in kmalu mu je zacvela sredi srca roža prve ljubezni. In od tedaj je njegovo življenje bolj veselo, bolj svetlo . . .

Zamislila se je Anica . . . Pred dvema mesecema ji je umrla mati, edini človek na tem svetu, ki jo je ljubil, branil. In tako je bila zapuščena, brez opore: le majhna hišica, last matere ji je še ostala. Čez dan je delala v tovarni, slaba je bila plača, že so ji pojemale moči in večkrat je čutila slabost v prsih. Prišel pa je Peter, njen ljubi, mehka je bila njegova beseda, usmiljeno jo je dvignil k sebi in več ji ni pustil, da bi se mučila v tovarni.

Tako sta sanjala o žalostni preteklosti in z velikimi nadami sta zrla v bodočnost.

Nista mnogo govorila zaročenca ta večer; bila sta že po navabi bolj molčeča, nocoj pa, predzadnji dan pred poročnim dnevom, sta se njih duši še bolje vase zaprli.

Včasih pa je kateremu srce zaplalo v bojazni polnem tretju. In nista vedela zakaj . . .

Gost mrak je objel zemljo, na nebu se je srebrno zasvetilo, Peter se je s kratkimi, prisrčnimi besedami poslovil od neveste ter odšel v dolino proti svojemu stanovanju.

Mlado jutranje solnce je razlivalo z jasnega neba zlato luč na rosno zemljo in jo budilo iz nočnih sanj. Počasi je stopal Peter proti rudniku in nerazumljivo nemirno mu je bilo srce.

Prišel je v temni zemeljski rov in zopet je zadihal strupeni zrak v prsa. Zopet je zrl v vedno mračni, ogromni podzemeljski prostor, v katerem so plašno trepetale male luči rudarskih svetilk. Zaslišal je šum in ni vedel, odkod prihaja, začul je glasove daljne, nerazločne in ni vedel, kaj pomenijo. Vedno enako, temno lice je imela rudarska jama, navadil se je že njene tihe, groze, a danes mu je tako čudno v tem mračnem prostoru, kakor da bi čutil bližino smrti . . .

Prišel je na svoje mesto in pričel delati. Strani rova, v katerem je kopal, sta bili ograjeni z lesenim koljem in sta zadrževali silno množino z vodovjem razredčene zemlje.

Prišel je paznik, dal mu navodila za delo in zopet odšel. Trdo so odmevali njegovi koraki po ogromnem prostoru.

In zopet je bil sam in zopet mu je leglo v prsi nekaj plahega.

„Kaj mi je vendar danes? Še nikoli, tudi ko sem prvič prišel v jamo, nisem trepetal ko danes . . .“ Nevoljno je zmajal z glavo, kakor da bi se hotel osvoboditi neprijetnih mislij ter krepko pričel delati.

Že se je bližal konec dela. Še parkrat krepko zamahne uredi vso stvar ter hoče oditi.

Tedaj pa začuje neko pokanje, tiho a vedno glasneje in spreletel ga je strah, kakor da bi se vsa bojazen sveta vselila, v njegovo dušo. S silnim hrupom, kakor da bi se zrušil svet, kakor da bi se podiral pekel, se zlomi kolje, morje razredčene zemlje pridere skozi odprtino in zagrne nesrečnega rudarja, ki od strahu niti čutil ni, kaj se z njim godi.

Ni mu bilo dobro usojeno na svetu in smrt mu je bila nevesta . . .

Šele tretji dan so odkopali nesrečnega rudarja. Dobili so ga v tistem stanju, kakor v trenutku nesreče: stal je s krampom v roki, popolnoma opravljen in pripravljen za odhod . . . A oči so mu bile tako čudne, blazne, in vse telo je bilo stisnjeno.

Prinesli sotruplo v mrtvašnico in čez dva dni so ga pokopali.

In Anica? Kakor blazna je padla čez mrtvo telo ljubega, ko so ga pripeljali iz jame. In plakala je kakor da bi ga z jokom hotela obuditi k novemu življenju. Plakala je in obile solze so tekle po mrtvaškoledenem obrazu ženinovem . . .

Njeno življenje je bilo uničeno; ker resnično. življenje brez upanja, brez nad na lepše čase, ni nobeno življenje.

Kakor senca je lazila okrog in čez nekaj mesecev je umrla tudi ona.

ZOFKA KVEDER-JELOVŠEK:

BEDA.

Zgodaj zjutraj je vstala žena, skuhala kavo za zajutrek in krompir za obed, zbudila je dvoje starejših otrok, dečka in deklico, ki sta hodila že v šolo. Omila ju je in počesala.

Skozi okna, ki so bila visoko pod stropom, prihajala je jutranja svetloba v tesno stanovanje, ki je bilo zaduhlo in vlažno kakor vse take luknje siromakov, ki tičijo na pol v zemlji. Nekdaj so bile tu kleti a zdaj so jih pre naredili za stanovanja. V kotu je stala ena sama postelj, v sredini miza in dve klopi, v kotih so ležale slamnice in po stenah je viselo nekaj stare ponošene obleke.

Na postelji je ležal on. Bolan je bil jako. Prekašljajl je cele dneve in noči in samo proti jutru je vselej malo zadremal, zato je žena po prstih hodila sem in tja in šepetaje govorila z otroci. Rezika in Lojzek sta že sedela pri mizi vsak skudelico slabe vodene kave pred seboj in košček kruha. Tinca in Pepica ste ležali na podu na slamjači. Ravno je pristopila mati in prebudila obe, da bi ju oblekla in nahanila predno odide. Obe ste bile blede in slabotni z rdečimi, vnetimi očmi. In tako majhni in šibki! Nihče jima ne bi prisodil pet let in štiri leta, kolikor ste bili stari v resnici.

— „Tinca, ako bo tata žejen prinesi mu vode, saj dosežeš v veži do vodovoda. In kadar bo Ivanček lačen, vzemi mleko iz štedilnika in daj tatu. S Pepico pojdi na dvorišče, pa se igrati na solncu. Ali ti moraš večkrat pogledati k tatu, boš?“ —

„Bom, mama.“ je obljuovalo dekletce.

„Lojz, kadar prideta opoldne z Reziko iz šole, zakuri v štedilniku, pa ne mnogo, toliko, da bo krompir gorak. Zvečer bom prinesla žemlje in mleka za vse.“

Hitela je. Pred osmo mora biti na delu in še le po sedmi večer se bo vrnila. Primaknila je mizo k steni in odprla okno. Prišlo je nekoliko svežega zraka v sobo. Ali zunaj na cesti je zadržal voz in oblak prahu se je vzdignil z vetrom in silil v stanovanje. Po trotoarju mimo oken so hiteli ljudje. Samo njihove noge do kolen je bilo videti iz podzemske sobe.

Žena je pospravljala slamnjače. Vse tri je zložila v en kot. Vzdignila je dojenčka Ivančka in ga položila na mizo. Dete je zajokalo s šibkim glasom. Na postelji je zastokal mož.

„Kaj že greš?“

„Kasno je že, hiteti moram,“ je rekla žena. Previla je dete v druge sveže oprane cunje in položila otroka na posteljo k možu. „Ob kakšnih desetih, daj otroku piti. Mleka je še za trikrat. Jaz dobim danes denar pa prinesem zvečer vsega, kar je treba. Za opoldne imate samo krompir, družega ni.“

Popravila je možu blazino, dela dete pojeg njega k steni in se hitro oblekla. Vzela je belo ruto in drug boljši predpasnik. Zaprla je okno, da se ne bi kasnejše preveč prašilo iz ulice v sobo.

„Kako ti je?“ je vprašala moža.

„Slab sem,“ je rekel. „Kmalu pridi zvečer in malo vina prinesi, če boš dobila denar. Ne morem jesti krompirja a vino me bo okrepčalo.“

„Prinesla bom vina in malo mesa,“ je obljubovala. „Stano vanje bi morali plačati ta teden pa bo morda gospodar počakal. Mora. A zdaj moram iti.“

Na vratih se je še enkrat obrnila, pogledala na posteljo in vzdihnila. V grlu jo je stiskal jok ali oči so ostale suhe in vroče. Zdavno so usahnile solze.

Tudi otroci so odšli in on je ostal sam z dojenčkom.

Posilil ga je kašelj, težko in mučno so hrople ozke, upadle prsa, temne oči so žarele v vročici. Tiho in mrtvo je bilo v sobi. Mimo okenj je hitelo zdaj in zdaj dvoje nog, da je senca hušknila čez postelj; včasih so zažvenketale šipe, kadar je voz zadrdral gori po ulici.

Ni mogel spati a samota je bila tako žalostna in pusta. Prišle so misli, spomini so prišli in srce je peklo in bolelo, zatajene solze so silile v oči. Prišla je Tinca pogledat skozi vrata.

„Ali si žejen tata?“

„Nisem žejen. Ali pridi malo sem, dolgčas mi je.“

Pristopila je hčerka k postelji. „Skrivalnice se igramo.“ je pripovedovala. „In sosedova Ančka nama je dala kruha, belega kruha,“ se je hvalil otrok.

In zahotelo se je tudi njemu belega kruha. „Nimatí nič več kruha?“ je vprašal.

„Pojedli sve ga vsega,“ je rekla hčerka. „In našega, črnega smo pojedli zjutraj. Krompir je na štedilniku, če hočeš in tvoja kava. Ali danes je grenka. Mama ni imela nič sladkorja. Hočeš?“

„Nečem,“ je dejal in se zamislil. Gledal je Tinco. Tak nezdrav obraz je imel otrok in vrat tenek in šibek, kakor bilka. „Umrlo bo kmalu“ si je mislil. „Vsi bomo pomrli skoro.“

„Jaz se pojdem igrat, tata“, je reklo dekletce.

„Pojdi. Na solncu se igrati s Pepco,“ je naročal.

„Tudi meni bi bilo bolje, če bi mogel na solnce,“ si je zaželel. In stisnilo se mu je srce, da ne more niti na solnce, — niti na zrak in na solnce. Uklet je v to temno ječo, šest tednov že leži. Bog ve kdaj spet bo videl modro nebo. Če bi mogel, bi vstal in odšel bi ven iz mesta v zeleno šumo, na polje bi odšel k reki, kjer je vse sveže, svetlo in veselo. Nič prahu ni tam, zrak je lahak. Pozabil bi na bolezen.

Poskušal je sestiti. Ali telo je omahnilo nazaj. In začutil je, da je zelo slab, slabjši, kakor včeraj. In utonila je misel na zelen gozd in na pisana polja, na veselo, brzo reko in na zlat, lahak zrak, utonila je v temi in žalosti.

„Moj Bog, moj Bog, kako sem zapuščen! Kako smo nesrečni vsi!“ je rekel na glas in rad bi bil, da bi ga kdo slišal in potolažil. Ali nobenega ni bilo.

Pogledal je nazaj na svoje življenje in zgrozil se je nad muko in bedo, katero je okusil. Šestintrideset let je star in nikoli še se ni oddihnil in spočil od skrbi. V pomanjkanju se je rodil in celo življenje ni bilo drugega, ko siromaštvo, ko trud, delo in skrbi brez veselja.

Dojenček poleg njega je zajokal. Kakor iz voska tako bled je bil majhen obrazek. „Bolno je“ si je mislil. „Ko bi umrlo, bilo bi najboljšje zanj.“

Gledal je svoje najmlajše dete tako leže od strani. Prijel je majhno ročico, ki je krčevito mahala v zraku in čez blede koščeni obraz so mu kapale solze.

„Ivanček, sinko,“ je zašepetal in v grlu ga je dušila neizmerna bolečina.

Ničesar nima dati svojim otrokom niti zdravja ne. Tudi ta najmlajši otrok bo prevzel njegovo od boleznih, truda in bede pokvarjeno kri. In ta najbolj.

Dete je jokalo brez prestanka.

„Ivanček, Ivanček,“ je ponavljal oče in gladil malo, toplo glavico. Odvil je cunje od njega tako leže in pritisnil slabotno telesce k sebi. Devet mescev že je bilo dete staro ali šibko še in slabo, kakor da mu je polovico manj. Niti sedeti ni moglo in njegov glasek je bil tenek in slab.

Očetovo srce se je napolnilo ljubezni in gorja, neizmerna grenkost je napolnila njegovo dušo. Preslab je bil, da bi vzel otroka v naročje, preslab, da bi vstal in stopil k štedilniku po mleko ter utešil črvičku glad.

„Tinca! Tinca!“ je zaklical glasno ali kašelj se ga je lotil, da se mu je stresalo celo koščeno telo v bolestnem naporu in da ga je obličje mrazilo pot. In ko je zopet dobil dah, je bil zmučen do smrti. Gotovo pol ure je ležal nepremično, strt in uničen, kakor v omedlevici. Ni se mogel ganiti a dete je jokalo čim dalje bolj. In njegov bolesten jok mu je rezal v srce in pek, kakor razžarjeno železo.

Spomnil se je tistega časa, ko je bil še zdrav. Takrat sta bila Lojzek in Rezika še majhna. Veselejše je bilo. Tudi takrat že so stanovali v tej kleti, ki je mračna in pusta, kakor ječa. Žena je bila takrat bolehnja in zato sta tudi najstarejša otroka slabotna in šibka. Žena je podelgala ali vendar je bilo boljše. On je bil zdrav, delal je in možki zasluži več, ko ženska. Gladu ni bilo pri njih. Siromaštvo sicer ali bede ne.

Zdaj je to strašnejše. Dolgo že je bolan in šest tednov leži. Vse so prodali, kar je bilo pohištva pri njih in boljše obleke. Vse je odšlo za zdravila. In za kruh. Petero otrok potrebuje mnogo kruha.

Misli so se mu začele plesti.

Spomnil se je na zelen travnik po katerem se je sprehajal nekda j z otroci. Davno že je to. Solnce je sijalo in ob stezi so rasle modre potočnice. Prelepe so bile modre potočnice v zeleni travi.

Izginilo je solnce, pozabil je na zelen travnik in na modre potočnice in spomnil se je, da ima njegova žena sive lase. Včeraj je videl, ko se je česala, da ima sive lase. Kakor starka izgleda a komaj ji je trideset let. Kakor utrgana roža je ovenela hitro. Žene bogatih ljudi, ki stanujejo na solncu v lepih, zračnih stanovanjih, ki nimajo skrbi, ki ne stradajo in nimajo vzroka za jok in solze, one so s tridesetimi leti lepe in cvetoče, kakor rdeče, dišeče jabolko. Njegova Neta je upognjena od težkega življenja in lasje so ji osiveli od skrbi za-se in zanj in za otroke; obraz njen je razoran od solz.

Zasmilila se mu je. Spomnil se je, da je pred par leti, ko je bil še zdrav in lep, mislil, da je že pregrda zanj. Sli so včasih na sprehod ob nedeljah, pa je pogledal na njo in zdelo se mu je, da sta neenak par. Ona je bila že vela, suha in ocvetela, njegove oči pa so bile šo vedno mlade, hodil je gibčno in obraz njegov je bil prikupljiv. Sram ga je bilo včasih nje, ki je izgledala, kakor da je toliko let starejša od njega, kolikor je bila mlajša.

Spomnil se je na to vse in žal mu je bilo. Kesal se je, da ni bil bolši in mehkejši ž njo, dokler je bil še čas. Zamudil je pravi trenotek, ko bi ji bil mogel privoščiti dobrih in veselih besed. Zdaj je že prekasno za vse, Samo bridke tožbe silljo zdaj na usta, jezik je preokoren za mehke in dobre pogovore. Ni čas za vesele besede, ko je toliko neizmerne grenkobe v srcu.

Neprestano je jokal otrok, Temna podzemška soba je bila polna njegovega kričanja. Lačno je bilo. Drobnost in suho telesce se je zvijalo, ročice so lovile po zraku in jok je postajal hripav.

„Ivanček, siromaček!“ je šepetal oče in ga objemal z desnico. Tako slab je bil, da se mu ni posrečilo vzdigniti se malo in skloniti se nad otroka, da bi ga pogladil in miril in pritisnil svoj obraz na njegova ličeca.

„Tinca! Tinca!“ je poskušal zaopiti ali komaj slišno šepetanje se je izvilo iz njegovih izcprljenih, bolnih prisij.

Grenek obup se je polastil srca iz očij so tekle počasi tihe in pekoče solze.

Tako strašna je bila ta zapuščenost, strašna in nevsmljena, ker je bila nezasluzena. Kaj je storil, kaj je zakrivil, da umira tu v tej temni, vlažni kleti, sam in brez pomoči, kakor pes za plotom. Kaj je storil, da mora poslušati ta obupni jok svojega otroka in mu ne more dati utehe.

Zazdelo se mu je, da leži že neizrečeno dolgo tako sam, da vpije otrok dolgo, dolgo, od bogvekdaj, da so vsi ljudje pozabili nanj, vsi ljudje in žena in otroci. Davno že bi morala priti Lojzek in Rezika iz šole. Tinca in Pepica ste odšli, vsi štirje so odšli in ne mislijo na očeta. In tudi žena bi morala biti že doma. Ali ni je. Odšla je morda kdovekam, pobegnila proč in pustila moža in dojenca sama. V smrt obsojena sta oba, kaj bi gledala, kako umirata tako počasi, mučno in žalostno. Saj tako ne bo več dolgo trajalo. Par tednov morda, morda par dnij. In prišla bo smrt in vsega bo konec.

In ko bi bila to veselejša smrt! Ko bi bila to smrt v lepi svetli sobi, na beli čisti postelji. Ob postelji bi stala žena in brisala bi mu obraz s hladno ruto in ob vznožju bi klečali otroci. Jokali bi vsi ali on bi jih tolažil: „Nikar ne jokajte! Lahko umiram, ker vem da ste proskrbljeni. Delal sem in se trudil, da bi vas obvarval od gladu in pomanjkanja in vseh skrbi po moji smrti.“ To bi jim rekel in vesel bi bil in miren, da so preskrbljeni.

Ali on je sam, nikogar ni, postelj je trda in raztrgana in klet pusta in temna.

Otrok je jokal v enomer in njemu, očetu, je bilo vedno težje, dušilo ga je, kašelj ga je trpinčil in bolna pljuča so se napenjala bolešno.

In nikogar ni bilo. Tinca in Pepica ste se igrali na dvorišču in Tinca je na solncu pozabila na temno klet in na bolnega očeta. Starejša dva otroka sta bila v šoli in žena na delu.

Ležal je negibčen, otrok poleg njega se je zvijal in kričal ali ni ga mogel miriti in objemati. Odrevenela je desnica in moči so ga zapuščale.

Odprl je oči in zdelo se mu je da je že noč in tema.

Pozabili so, odšli, ostal je sam s sinkom, Otrok bo umrl od glada a on morda še prej. Smrt se bliža, čutil jo je. Mrzel pot ga je oblil, smrtne bridkosti so mu stiskale srce.

„Oh, pomoč! Oh, tolažbe!“

Kje je usmiljena roka, da bi mu obrisala smrtni pot iz čela?! Kje je kdo, ki bi vzdignil otroka od njegove strani in ga utešil, da ne bo jemal ta žalostni in obupni jok svoje krvi seboj na drugi svet?! Kaj ni nikogar, ki bi dal malo tolažbe, ki bimu oblubil, da njegovi otroci ne bodo poginili od pomanjkanja in gladu?!

Zaželel si je človeškega bitja, dobrih utešljivih besed, usmiljene solze v ti strašni uri.

On ve, nobene pomoči ni več, smrt je prišla po svoj plen, ni moči ubežati, skriti se. Ali samo, ko bi ne bil sam, ko bi ga držal nekdo za roko, ko bi ga nekdo tolažil v smrtnih težavah!

Napel je vse moči, da bi vstal. Šel bi do vrat, plazil bi se po stopnjicah navzgor, da bi umrl gori na prostem, pod nebom, na zraku. Še enkrat ven iz te podzemске luknje, še enkrat gori, kvišku iz tega vlažnega, žalostnega groba!

Vzdignil je glavo ali takoj je pala nazaj na blazino težka in utrujena. Otrok je jokal brez prestanka. Visok in tenek je bil njegov glas, žalosten neizmerno.

In zaželel si je umirajoči oče, da bi videl še enkrat obrazek svojega najmlajšega otroka. Vse moči je napel, kar jih je bilo še v izčrpljenem telesu in obrnil se je k otroku.

Ali ničesar več niso ugledale njegove oči. Zastrla jih je že večna tema. Glava se je prevalila na otrokove prsi, v grlu je zahroplo in iz ust se je ulila kri.

Tako je umrl.

Otrok je jokal s slabim, hripavim glasom. Dušil se je pod težo očetove glave, ki je tiščala njegovo slabotno in ubogo telesce.

Zunaj je bil solnčen dan. Iz cerkvenih stolpov je zvonilo poldan, nebo je bilo čisto in veselo.

Nepotreben strah.

Dama (prestrašeno se ogledujoč): „Ali smo daleč od suhe zemlje?“

Kapitan: „O ne — morje je tu komaj pol milje globoko.“

Prijateljice med seboj.

„Povej mi vendar, prosim te, zakaj neprenchoma jokaš? Saj še ni tvoja poroka.“

„To — vem — toda ravno zato.“

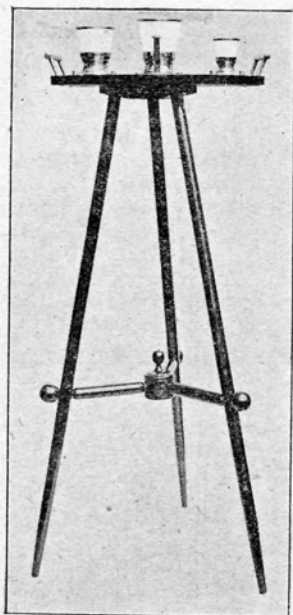
UGANKE.

Razpisujemo danes

šesti natečaj ugank

ter si želimo najštevilnejše udeležbe. Pogoji so ti: Rešitve naj se dpošljejo najkasneje do 15. junija. Naslov: „DOMAČI PRIJATELJ“ V PRAGI VIII. Pravico do izžrebanja imajo samo odjemalci Vydrovih proizvodov in člani njihovih družin.

Število rešenih ugank ne odločuje, ena zadostuje.

Cene so:

1. Garnitura za kadenje (po sliki).	5. Ljudmila Poljanec: <i>Poezie</i> (knjiga).
2. Ivan Cankar: <i>Nina</i> (knjiga).	6. <i>Dekoratívni kip</i> .
3. <i>Pogled iz morjana Opatíjo</i> (Slika v okvirju)	7.—8. <i>Posode za kavo</i> .
4. <i>Košek za cvetlice</i> .	

46. Ručunska uganka.

Jagovar v Nevenkje.

18	91	18	91
18	91	18	91
18	91	18	91
18	91	18	91

Iz kvadrata naj se izčrta sedem številčk, tako, da znaša svota ostalih devet številčk 600. Kolikrak se mora izčrtati 18, oziroma 91?

47. Šaljiva uganka.

Mat. Perč, Dholica,

Kteremu človeku je najbolje na svetu?

48. Besedna uganka.

Mihael Pustišek na Zdolah.

S „k“ in „p“ povedi znani mi besedi!
Kdor pri „k“ je bil oblit
s „p“ nekdanj bo vsak pokrit.

49. Logodrif.

Fr. Rojec, Radovljica.

Na — z gnoj na polje, s polja pa
— l žito in vse drugo pripelja.

50. Uganka.

V. Fr. Brence, Velenje.

1234 Razvedri te in razveseli te.
5678 Gospod mu je pisani gad
a sove so v njem gospooinje.
12345678 = ?

51. Konjiček.

Vekoslav Burja, Ljubljana.

a	ž	e	o	z
n	v	v	e	j
i	l	+	a	n
i	j	n	l	e
i	v	n	a	r

52. Križ.

Vel. Lašče.

a
a c c
e e l p r
r r s
v

53. Uganka.

V. S. Krauj.

Slovo je vzela starka siva,
ki cvetje vse je pomorila,
a deklica zdaj ljubeznjiva
narave kras je obnovila.

54. Skakalnica.

M. S. Maribor.

čre	pe	ček	in	mla	sel
De	#	di	ve	#	uka
pre	pri	va	po	pred	di
soln	pel	šek	va	se	o
žu	#	cu	ček	#	hi
od	je	ko	šo	gre	star

55. Homonim.

Anica Omejčeva, Ljubljana.

Obviru so sedele — in vence —

56. Tajinstveni napis.

Fr. S. Beok, Zakojca.

BITIS L OVEN ec' BO dis
LOVE NC up ON os!

Rešitve ugank v 5. številu.

35. oglej — Oglej. 36. Sosed Janez Žiga, ki drva žaga, žuga sinu, ki se žoga. 37. Suknja, luknja. 38. Job, bob, rob, zob. 39. Sila kola lomi. 40. S, sto, torek, Stritar, petak, čaj, r: Stritar. 42. Maj, ker ima najmanj črk. 43. Dar, rad. 44. Potop. 45. Duša, puša, ruša, buša, suša.

41. Lenuhu.

Solnce že zdavna za goro je vstalo,
ko se lenuh ti rad še k vzbudiš,
delo z lezišča te ni še pregnalo,
enkrat zgodi se, da — smrt zamudiš!

Silvester K.

Dobitki petega natečaja

so bili izžrebani sledečim rešilec:

1. *Dekoratívna bronasta vaza: Josipina Hiti*, soproga nadučitelja Dob pri Ljubljani.
2. S. Gregorčič: *Poezije: Miha Pangere*, sin posestnika Selo.
3. *Skrinjica za smodke: Ivan Martelanc*, posestnik, Barkovlje 274.
4. *Partija iz Pole* (slika): *Mar. Pregelj*, sopr. c. kr. stražm. Gradac.
5. *Skrinjica za šivanje: Lena Šnabl*, hči gostil. Zahomec.
6. *Oton Zupančič: Pisanice* (knjiga): *Marija Teržič*, Mirnik.
7. *Posode za kavo: Simon Ahholcer*, posest., Dobje.
8. *Posode za kavo: Ljudmila Drukar*, sopr. mizarja, Kranj.

Listnica uredništva.

Naročila, reklamacije, pritožbe, rešitve ugank itd. naj se pošiljajo naravnost na Vydrovo tovarno hranil v Pragi VIII., rokopisi pa na Zofko Kveder-Jelovšek, Zagreb, Ilica 41.

France Zakojški: „Ljubezen“ ni za tisk. Saj ne veste še niti najprimitivnejših pravil pesništva! — **Kopriva.** Zdaj še niste pesnik ali morda da postanete v kratkem. Pošljite še kaj „Hrepenenje“ in „Klic“ zaradi nekterih formalnih pogršek ne morem natisniti. — **I. G.** Moj Bog, Vi ste pa že kar čez vse mere trubadurski. V naših prozaičnih časih je taka kavalirščina že davno iz mode.

Jaz sem šel tiho mimo nje,
ves tožen, zmučen in bolan —
in ona vstran krenila je,
kot mene bi jo bilo sram . .

In jaz takrat sem nem obstal,
z obrazom sklonil se na tla,
s solzami tlak poljuboval
sem, koder je — nezvesta — šla.

Slovan. Vsak teden dobim vsaj eno povest o duhovih in zakladih. To je stara, prestara snov! — **Zorenski.** „Literat, poet, slikar“ — oh, robot gorenjski hlapec je stokrat več vreden, stokrat bolj originalen, duhovit in dovtipen, kakor dvanaest takih domišljavih in sanjavih duševnih jetik, na ktere v novejšem času naši začetniki-pisatelji sedajo, kakor muhe na med. **Dragotin.** Vaša črtica o sedemnajstletni Carmeli, o šišenski Dobrosravi in o zaljubljenemu študentu Črtomiru je romala v koš. Take historije niso svetovnega pomena. Bog obvarji urednike zaljubljenih študentov! — Sicer pa pošljite kaj družega, Vaš slog je živahen in mičen. — **Andrejev.** Vaša spomladanska pesmica še ni za tisk. — **Unilij.** Ljudje, pesniki, zapomnite si, da ne mora vsak začetniški poskus ugledati tiskarskega črnila! — **Miroslav.** Kaj mora cel svet vedeti, da ste zaljubljeni v Elzo modrooko?! **Vsem sotrudnikom:** Pišite razločno in čitljivo! List se stavi v Pragi od čeških stavcev.

VSEBINA: IV. LAH: V praksi. BORISOV: Ribičeva pesem. S. CELESTINA: Mara. FRAN NEUBAER: Simonu Gregorčiču v spomin. MARKO VOVČOK: Tašča. SAMKO CVETKOV: Romanca. FERDO PLEMIC: Korytko in čadeževe hlače. KRISTINA: Berač Tonek. MIJO MLADJE-NOVIČ: Ne znajo škrjančki. RADOVAN: Pred poroko. ZOFKA KVEDER-JELOVŠEK: Beda. — Smešnice. — Uganke.

Izdajatelj in za uredništvo odgovoren: F. Vydra v Pragi VIII.
Tisk firme Binko in Zika v Pragi II., Vodičkova ul. 22.

Cenik naših izdelkov.

Vydrova žitna kava poslana posebej v platnenih vrečicah poštine prosta 5 kg	K 4'50
Juhne konzerve (grahova, gobova, lečna, riževa in rezančna) posamezni zavitek à 1/2 kg.	1'50
Tudi 1 kg vseh vrst po 200 gr	3'—
Juhni pridatek 1 steklenica 1/2 kg	3'—
Šumeči bonbon „Ambo“ in tudi s „sidrom“ zavitek 50 kmd.	2'—
Oblati „Desert delikat“ zavitek s 50 kmd.	3'—
Masleni oblati zavitek s 25 kmd.	2'—
„Buhtin“ 5 zavitkov po 20 gr (zadostuje za 5 kg moke)	—'50

Za poskušujo kolekcija vseh naših izdelkov
 ————— K 3'14 in poštino. —————

Radi povečanja našega zavoda ustanovili smo si svoj lastni kemični laboratorij, čigar vodstvo je prevzel inženir gospod FRAN BIEN. Vsled tega odložil
 = Je pa inž. kem. gospod J. Koblíč povsem nadzorstvo naše tovarne, =

Vydrova tovarna hranil

Praga VIII.

(C. k. poštni urad, Praga 22.)

3 v znamka,
 če na drugi strani razven naročila ni pripisane nikake pripombe,
sicer pa 5 vin.

Blagovolite porabiti pri naročanju!

Pripravno --- --- steklenico

za Vydrovo žitno kavo priporočamo vsem svojim gg. odjemalcem. Ima zabrušen zamašek, tako da se v nji kava v doglednem času sploh ne izdiši. A gre vanjo skoro cela poštna pošiljatev, ker drži 8 litrov.

To steklenico dajemo za tovarniško ceno: **2 K 20 v**, zabojček 48 v, poštnino pa tu plačamo in si jo zaračunamo.

Polne steklenice ni mogoče pošiljati, ker bi se razbila.

Naročite za poskušnjo:

1 zabojček
sledelih izdelkov:

- 1 škatljo šumečih bonbonov:
„Ambo“ K 2—
- 1 kg juhnih konzerv (grašno,
gobno, lečno, rižno in rezančno) K 3—
- 1 steklen. Vydrovega juhnega
pridatka 3—

Skupaj za K 8—
s poštnino vred.

1 zabojček
sledelih izdelkov:

- eno škatuljo oblatov maslenih za K 2—
- „ „ „ „Dessert-
delicat“ „ 3—
- „ „ „ „delikate-
sek“ . . . „ 2·50

Skupaj za K 7·50
s poštnino vred.

Tudi po svoji volji izbrano blago pošljamo franko od K 6— dalje.

Kar ne volja, preobratite!

Dne

*Poslijite na moj naslov 5 kg
Vydrove žitne kave za 4 K 50 v
s poštnino vred in brez povzetja.*

*Poslijite mi gori navedeno blago,
štév. s poštnino vred brez
povzetja.*

Ime:

Stan:

Kraj:

Pošta:

Blagovilite porabiti pri naročanju!